https://liar.ui.ac.ir/?lang=en
Literary Arts
E-ISSN: 2322-3448
Document Type: Research Paper
Vol. 18, Issue 1, No.54, 2026, pp. 1-16
Received: 04/03/2025 Accepted: 27/08/2025

Personality Typology in the Novel *Symphony of the Dead* Based on the Enneagram Theory

Leila Rivandy
Ph.D. Student in Persian Language and Literature, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
leilarivandy@yahoo.com

Mahmoud Bashiri *
Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
mbashiri@atu.ac.ir

Abstract
The novel *Symphony of the Dead* by Abbas Maroufi stands as one of the most significant and widely read works of contemporary Persian literature, primarily due to its meticulous characterization. This study conducts a systematic analysis of the novel's characters using the Enneagram personality typology, a psychological framework that categorizes human personality into nine distinct types. The research aims to identify the typological alignment of fictional characters and examine how this alignment enhances narrative believability and reader engagement. The findings reveal that Maroufi's characters exhibit traits and behaviors closely resonant with real human psychological patterns, thereby enhancing authenticity and interpretive depth. The application of the Enneagram shows that the characters display recurring psychological tendencies, including emotional intensity, authoritarian dominance, and idealistic rigor, which align with readers' lived experiences. This correspondence fosters a strong empathetic connection between audience and text. By systematically classifying each character according to dominant Enneagram types and analyzing their narrative roles, the study demonstrates the interplay between typological psychology and literary characterization. Ultimately, the research highlights that integrating psychological theory into literary analysis can deepen understanding of character construction, narrative plausibility, and the enduring appeal of modern Persian fiction. The novel *Symphony of the Dead* is among the most widely read works of contemporary Persian literature. This study examines the fictional characters through the lens of Enneagram personality typology. The findings indicate that the characters closely resemble real human personality types from a psychological perspective. This resemblance enhances character believability and fosters empathy among readers. Maroufi's careful depiction of characters reflecting contemporary human behaviors contributes significantly to the novel's popularity. By identifying and classifying each character according to the frequency of their dominant traits, this research analyzes the psychological features of all main characters in the story.

Keywords: Enneagram, *Symphony of the Dead*, Character Psychology, Abbas Maroufi, Literary Analysis, Iranian Novel.

Introduction
Characterization forms the structural foundation of narrative fiction, serving as a key determinant of a story's interpretive coherence and aesthetic credibility. In literary studies, the extent to which fictional characters reflect real human psychological complexity is considered crucial for narrative success. Within this context, the Enneagram personality typology provides a robust analytical lens, allowing scholars to examine fictional representations in relation to nine universal personality categories.

*Corresponding author
Rivandy, L. and Bashiri, M. (2026). Characterization of the novel Symphony of the Dead with emphasis on Enneagram points. *Literary Arts*, *18*(1), 1-16.

2322-3448 © University of Isfahan
This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

10.22108/liar.2025.144367.2439

Unlike approaches limited to pathological or therapeutic perspectives, the Enneagram addresses the full spectrum of human behavior, including ordinary and elevated states of being.

This study situates Maroufi's *Symphony of the Dead* within this framework, hypothesizing that the novel's critical acclaim and popularity are closely linked to the psychological authenticity of its characters. The research problem is formulated as an inquiry into the degree of resemblance between Maroufi's fictional characters and empirically recognized personality patterns. Additionally, this investigation highlights the intersection of psychology and narratology, positing that the believability of fictional figures emerges from their ability to evoke recognition, empathy, and identification in readers. Consequently, the study contributes to broader debates in literary theory regarding the integration of psychological models into textual analysis, with a particular focus on modern Persian fiction.

Characterization is the backbone of any story, and the closer fictional characters are to real human beings, the more comprehensible and convincing the narrative becomes. The Enneagram emphasizes both natural and elevated states of individuals rather than pathological or therapeutic concerns. Maroufi's characterizations in this novel closely mirror real human personality types, especially the nine Enneagram categories, enhancing realism and reader engagement. This section also defines the research problem: assessing the degree to which fictional characters resemble real human types, and exploring the relationship between believability, personality psychology, and reader engagement.

Materials and Methods

This study adopts a qualitative methodology, relying on content analysis and library-based research. All main characters of *Symphony of the Dead* were examined and classified according to Enneagram personality types. The analysis focused on identifying each character's dominant type and comparing their behaviors with real human psychological patterns.

Research Findings

The findings indicate that the principal characters of *Symphony of the Dead* align consistently with Enneagram categories, demonstrating the novel's psychological depth. Ayda exemplifies Type 4 (The Individualist), characterized by heightened emotionality, aesthetic sensitivity, and tendencies toward alienation and despair. Her narrative trajectory reflects the vulnerabilities of this type, culminating in self-destructive behaviors reminiscent of patterns observed in real individuals.

Orhan and the father both represent Type 8 (The Challenger), displaying authoritarian control, assertiveness, and a drive for dominance. Their interactions reveal the inherent conflicts of this type, including power struggles and resistance to vulnerability, which shape much of the novel's tension. Aydin corresponds to Type 1 (The Reformer), marked by idealism, moral rigor, and perfectionism, which inform his ethical decisions and tragic struggles against societal and familial constraints. The mother similarly aligns with Type 1, highlighting intergenerational continuities in psychological disposition. Sourmelina embodies Type 2 (The Helper), displaying altruism, emotional dependency, and self-sacrifice.

Collectively, these mappings underscore Maroufi's literary craftsmanship and demonstrate the utility of the Enneagram in elucidating the psychological coherence of fictional characters. The alignment of typological constructs with narrative evidence supports the argument that character believability arises from their reflection of recognizable human behavioral patterns.

The analysis shows that the novel's central characters—Ayda, Orhan, Aydin, the father, the mother, and Sourmelina—consistently display traits corresponding to specific Enneagram types. Ayda aligns with Type 4, Orhan and the father with Type 8, Aydin with Type 1, the mother also with Type 1, and Sourmelina with Type 2. Detailed textual evidence supports these psychological classifications, enhancing character realism and depth.

Discussion of Results and Conclusions

The analysis suggests that the enduring appeal and critical success of Abbas Maroufi's *Symphony of the Dead* stem largely from the precision of its psychological characterization. By embedding traits, strengths, and vulnerabilities associated with Enneagram types into his characters, Maroufi creates a fictional world with strong psychological verisimilitude.

For example, Ayda's eventual descent into depression and self-destructive behaviors exemplifies the pathological tendencies of Type 4, reinforcing narrative plausibility. Aydin's moral idealism reflects both the positive and negative poles of Type 1, simultaneously eliciting empathy and foreshadowing tragic outcomes. Orhan and the father, as Type 8 characters, demonstrate the destructive potential of unchecked authority and dominance, reflecting not only familial conflicts but also broader societal power dynamics.

These findings highlight the methodological value of integrating Enneagram theory into literary criticism, allowing for systematic analysis of how fictional constructs mirror recognizable human psychodynamics. Moreover, the study illustrates how psychological realism enhances literature's affective impact by fostering empathy, identification, and reflection among readers. The conclusions affirm that Maroufi's achievement lies in bridging narrative art and psychological insight, offering a model for interdisciplinary approaches to modern Persian fiction. Such integration enriches both literary scholarship and applied psychology, positioning the novel as a fertile site for cross-disciplinary research.

The study concludes that the success and popularity of *Symphony of the Dead* are largely attributable to Maroufi's precise and psychologically credible characterization. By accurately incorporating traits, strengths, and vulnerabilities associated with specific Enneagram types, Maroufi constructs characters whose actions and fates resonate with readers as authentically human. For instance, Ayda's tragic trajectory reflects her Type 4 tendencies toward depression and self-destruction, while Aydin's idealism and moral rigor illustrate the strengths and limitations of a Type 1 personality, enhancing the novel's emotional impact.

فنون ادبی
سال هیجدهم، شماره۱ (پیاپی ۵۴) ۱۴۰۵، ص۱-۱۶
تاریخ وصول: ۱۴۰۳/۱۲/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۶/۵

مقاله پژوهشی

شخصیت‌شناسی رمان *سمفونی مردگان* با تأکید بر آرای انیاگرام

لیلا ریوندی، دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران
leilarivandy@yahoo.com
محمود بشیری *، دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران
mbashiri@atu.ac.ir

چکیده

رمان *سمفونی مردگان* (۱۳۸۸) اثر پرمخاطبی از عباس معروفی است. در این رمان، شخصیت‌پردازی جایگاه ویژه‌ای دارد و نویسنده شخصیت‌های داستانی خود را در نزدیک‌ترین شکل ممکن به شخصیت‌های انسانی خلق کرده است. در این پژوهش به بررسی شخصیت‌های داستانی رمان عباس معروفی از دیدگاه شخصیت‌شناسی انیاگرام پرداخته شده است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که شخصیت‌های ساخته‌شده در این رمان با تیپ‌های شخصیتی انسانی از منظر روان‌شناسی شباهت بسیاری دارند و همین موضوع شخصیت‌های این رمان را باورپذیرتر کرده است؛ چراکه مخاطب در رمان با شخصیت‌هایی مواجه می‌شود که در دنیای بیرونی و پیرامون خود، در طول زندگی با آنان روبه‌رو می‌شود و آنان را می‌شناسد؛ بنابراین نویسنده با آفرینش شخصیت‌هایی شبیه به انسان جامعهٔ امروزی توانسته است که احساس هم‌ذات‌پنداری با شخصیت‌های رمان را در مخاطب خود افزایش دهد و این یکی از عواملی است که این رمان را پرمخاطب کرده است؛ چراکه خواننده با شخصیت‌های داستانی هم‌ذات‌پنداری می‌کند. در این پژوهش نویسنده با تکیه بر بسامد ویژگی‌های هر تیپ شخصیتی به طبقه‌بندی و مقایسه پرداخته است و در نهایت شخصیت‌های داستان را با توجه به ویژگی‌های آنان تیپ‌بندی می‌کند و به تحلیل ویژگی‌های شخصیتی هرکدام از شخصیت‌ها پرداخته است.

کلید واژه‌ها: سمفونی مردگان، روان‌شناسی شخصیت، شخصیت‌پردازی، انیاگرام، رمان، ادبیات داستانی.

---

* مسؤول مکاتبات

ریوندی، لیلا و بشیری، محمود . (۱۴۰۵). شخصیت شناسی رمان سمفونی مردگان با تاکید بر آرای اینیاگرام، *فنون ادبی*، *۱۸* (۱)، ۱-۱۶.

2322-3448 © University of Isfahan
This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

10.22108/liar.2025.144367.2439

۱. مقدمه

شخصیت‌پردازی برای نویسنده، ستون یک داستان است و هرچه نویسنده بتواند در نزدیک کردن شخصیت‌ها به شخصیت‌های انسانی موفق‌تر باشد داستانش درک‌پذیرتر می‌شود. هرگز اثر ادبی بدون شخصیت نوشته نشده و خلق چنین اثری نیز ممکن نیست، شخصیت‌ها را باید پایه‌هایی دانست که ساختمان یک اثر بر روی آن‌ها بنا می‌شود و هرقدر این پایه‌ها با استحکام‌تر باشند بنا محکم‌تر و پایدارتر و از گزند زمانه مصون‌تر خواهد ماند (دقیقیان، ۱۳۷۱، ص. ۱۷). شخصیت‌پردازی این رمان براساس شخصیت‌های انسانی، بسیار باریک‌بینانه و دقیق انجام شده است و این موضوع که شخصیت‌های داستانی چه میزان با شخصیت‌های انسانی نزدیک‌اند را با نظریهٔ انیاگرام می‌توان سنجید. در انیاگرام به‌جای پرداختن به مسائل آسیب‌شناختی و درمانی، حالت‌های طبیعی و متعالی افراد شرح داده می‌شود (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۳).

شخصیت‌پردازی عباس معروفی در این رمان با توجه به شخصیت‌های انسانی، بسیار ریزبینانه بوده است و ویژگی‌های شخصیت‌های داستان شباهت فراوانی به تیپ‌های نه‌گانهٔ شخصیت انیاگرام دارد. نزدیکی این شخصیت‌ها به تیپ‌های انسانی سبب می‌شود که رمان برای مخاطب هرچه بیشتر باورپذیر شود و مخاطب بتواند ارتباط بیشتری با شخصیت‌های رمان بگیرد که این خود یکی از دلایل پرمخاطب بودن این رمان است.

۱-۱. بیان مسئله و سؤالات تحقیق

بررسی روان‌شناختی و تطبیق میزان حقیقی بودن شخصیت‌های داستانی با شخصیت‌های انسانی سبب باورپذیری داستان در مخاطبان می‌شود و در میزان استقبال خوانندگان به رمان نقش مهمی دارد. این بررسی سبب راهبرد بزرگی برای نویسندگان برای پرداخت شخصیت‌های داستانی خود است؛ ازاین‌رو پژوهش حاضر به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهد:

۱. شخصیت‌های داستانی چه میزان توانسته‌اند به شخصیت‌های انسانی نزدیک شوند؟
۲. ارتباط باورپذیری رمان و روان‌شناسی شخصیت چیست؟
۳. علت اقبال مخاطبان به *سمفونی مردگان* چیست؟
٤. علت هم‌ذات‌پنداری مخاطب با این رمان در چیست؟

۱-۲. اهداف و ضرورت تحقیق

ضرورت رویکرد روان‌شناسی در نقد آثار داستانی ازاین‌روست که داستان، وانمایی دنیای حقیقی است و همان‌طور که ذهن و شخصیت انسان‌ها توسط روان‌شناسان مطالعه می‌شود، شخصیت‌های داستانی نیز باید ازنظر روان‌شناسی مطالعه شوند تا نویسنده بر اثر این بازخوردها و مطالعهٔ این رویکردها شخصیت‌های داستان خود را هر چه شبیه‌تر به انسان‌های جامعه بنگارد.

پرداخت شخصیت‌ها براساس شخصیت‌های انسانی، رمان را برای مخاطب خود، باورپذیر می‌کند و وی با شخصیت‌های داستانی چونان انسان‌های پیرامون خود انس می‌گیرد؛ لذا نزدیکی شخصیت‌های داستانی به نمونهٔ انسانی بسیار حائز اهمیت است. رمان *سمفونی مردگان* از آن دسته رمان‌هایی است که توجه مخاطبان بسیاری را به خود جلب کرد و درزمینهٔ هم‌ذات‌پنداری مخاطب با خود، بسیار موفق عمل کرده است. در این پژوهش دربارهٔ یکی از این عوامل موفقیت، سخن به میان آمده است و میزان شباهت شخصیت‌های داستانی با شخصیت‌های انسانی در دنیای حقیقی با توجه به نظریهٔ تیپ‌شناسی شخصیت انیاگرام بررسی شده است.

۲. پیشینهٔ پژوهش

سام خانیانی و همکاران (۱۴۰۳) در مقالهٔ «تحلیل تیپ و دگردیسی شخصیت قهرمان و اشخاص رمان هستی بر پایهٔ نظریهٔ انیاگرام» به تحلیل شخصیت‌های داستان براساس نظریهٔ انیاگرام پرداخته‌اند. وجه تمایز این مقاله با پژوهش حاضر در تحلیل جزئی رفتارهای شخصیت رمان و بیان علت به وجود آمدن این نوع شخصیت در قهرمانان رمان است. مظفری و شیخ‌الاسلامی مکری (۱۴۰۲) نیز در مقالهٔ خود با عنوان «تیپ‌شناسی شخصیت قهرمان داستان در مدیر مدرسه آل احمد براساس نظریهٔ پیرسون و انیاگرام» به تحلیل شخصیت‌های رمان مدیر مدرسه براساس این دو نظریه پرداخته‌اند که وجه تمایز آن با پژوهش حاضر در این است که نویسندهٔ محترم تیپ‌شناسی شخصیت‌های رمان را به تیپ شخصیتی خود نویسنده بسط داده است که این موضوع می‌تواند جای تردید باشد؛ چراکه شخصیت قهرمان رمان لزوماً با شخصیت نویسنده یکسان نیست و دلایل بیان‌شده برای این انطباق بسنده نیست. همچنین باقری (۱۴۰۳) در مقاله‌ای با عنوان «تیپ‌شناسی شخصیت‌های دو رمان یوتوپیا (خالد التوفیق) و دختر رعیت (محمود اعتمادزاده) براساس الگوی انیاگرام» به انطباق و بسامد تیپ‌های شخصیتی در دو رمان یوتوپیا و دختر رعیت می‌پردازد و تمرکز آن بر بررسی جامعهٔ نویسندهٔ رمان و تأثیر آن بر شکل‌گیری شخصیت‌های این دو رمان است و وجه تمایز آن با پژوهش حاضر در این است که این پژوهش در حوزهٔ تطبیقی قرار می‌گیرد و به‌صورت جزئی و تحلیلی به بررسی تمام شخصیت‌ها نپرداخته است. لامعی گیو (۱۴۰۱) نیز در مقالهٔ «تیپ‌شناسی تطبیقی شخصیت ملک‌الشعرای بهار و فدوی طوقان از خلال زندان‌سروده‌هایشان براساس مکتب انیاگرام» به بررسی شخصیت شاعر براساس شعرهای سروده‌شده در زندان پرداخته است که وجه تمایز پژوهش حاضر در این است که در این پژوهش، تنها به حوزهٔ شعر پرداخته شده است و ارتباط شخصیت شاعر با نشانه‌های شخصیتی او در شعرش بررسی شده است.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر به‌صورت مطالعهٔ کتابخانه‌ای و بررسی داده‌های میدانی جمع‌آوری و به روش تحلیل داده‌های کیفی نگاشته شده است. در این پژوهش تمام شخصیت‌های اصلی رمان *سمفونی مردگان* با توجه به نظریهٔ شخصیت انیاگرام بررسی و دسته‌بندی شده‌اند.

۴. مبانی نظری

۴-۱. نظریهٔ انیاگرام

انیاگرام شکلی هندسی است که نُه تیپ اصلی شخصیت، انسان و روابط پیچیدهٔ او را ترسیم می‌کند. انیاگرام پدیدهٔ بسیار جالبی است که پژوهشگران و روان‌شناسان آمریکای جنوبی و شمالی آن را مطالعه و بررسی کرده‌اند (دقیقیان، ۱۳۷۱، ص. ۱۷).

۴-۲. انواع شخصیت در نظریهٔ انیاگرام

تیپ ۱ (کمال‌گرا): معتقدند که فقط یک راه درست برای عملکردها وجود دارد. رویدادها را سیاه‌وسفید می‌بینند و سعی می‌کنند اصول اخلاقی را رعایت کرده و به‌سوی آن هدایت شوند. آنان تمایل دارند همهٔ کارها را به‌درستی و طبق نظم خاصی انجام دهند (دقیقیان، ۱۳۷۱، ص. ۴۸).

تیپ ۲ (مهربان و مهرطلب): با مهربانی و مهرورزی به دیگران مهر و محبت را جستجو می‌کنند. فرد متعلق به این تیپ، دوست دارد دیگران او را بپذیرند و به او توجه کنند (دقیقیان، ۱۳۷۱، ص. ۴۸-۴۹).

تیپ ۳ (موفق و موفقیت‌طلب): به‌طور کلی موفقیت و پیشرفت، هدف کلی زندگی این تیپ شخصیتی است. او خود را با دستاوردهای خود یکسان می‌داند (دقیقیان، ۱۳۷۱، ص. ۴۹).

تیپ ۴ (فردگرا): درون‌گرا، حساس، خیال‌پرداز، تودار و هنردوست است. به رویدادهای غم‌انگیز گذشته فکر می‌کند و بسیار مبادی‌آداب و خوش‌سلیقه است. زیبانگرست و کنجکاوی فراوانی دارد (دقیقیان، ۱۳۷۱، ص. ۴۹).

تیپ ۵ (فکور): این تیپ به‌طور معمول کناره‌گیر و منزوی است. از اینکه برای دیگران وقت و انرژی بگذارد، راضی نیست. همبستگی و تعهد داشتن را دوست ندارد و بسیار مطلع و با تدبیر و آگاه است. در تجزیه‌وتحلیل مسائل پیچیده مهارت دارد (دقیقیان، ۱۳۷۱، ص. ۴۹-۵۰).

تیپ ۶ (وفاخو و وفاجو): مطمئن، وفادار و محترم است. دوستان فراوانی دارد و به‌دنبال موفقیت شخصی خود نیست. توانایی‌های خود را برای خدمت به مردم و پیشرفت جامعه به کار می‌گیرد (دقیقیان، ۱۳۷۱، ص. ۵۰).

تیپ ۷ (خوش‌خو و خوش‌گذران): شور و هیجان را دوست دارد و می‌کوشد تمام راه‌ها را به این منظور باز گذارد. خوش‌خو و خوش‌روست و اصلاً سخت‌گیر نیست. انرژی و تحرک فراوانی دارد (دقیقیان، ۱۳۷۱، ص. ۵۰).

تیپ ۸ (رهبر و مدیر): شهامت، شجاعت و صداقت دارد. مدیریت کارها را به دست می‌گیرد. عصبانیت و مخالفت خود را مخفی می‌کند. بحث و مجادله را دوست دارد و می‌تواند زورگو باشد (دقیقیان، ۱۳۷۱، ص. ۵۱).

تیپ ۹ (صلح‌جو و صلح‌طلب): خواستهٔ خود را به‌راحتی برای دیگران کنار می‌گذارد. نیازها و خواستهٔ دیگران را به خواستهٔ خودش ترجیح می‌دهد. علاقه‌مند است که آرامش به هر قیمتی حفظ شود (دقیقیان، ۱۳۷۱، ص. ۵۱).

۴-۳. شخصیت‌پردازی و تحلیل روان‌شناسی در داستان

شخصیت‌پردازی براساس انگیزهٔ رفتار و گفتار اشخاص انجام می‌شود که از همهٔ ویژگی‌های خلقی و روانی آنان مایه می‌گیرد (داد، ۱۳۹۲، ص. ۳۰۳) و علاوه‌بر آن، عمل‌ها و کشمکش‌های ذهنی و عواطف درونی شخصیت است که به خواننده، به‌صورت غیرمستقیم شخصیت را می‌شناساند (میرصادقی، ۱۳۹۲، ص. ۹۱-۹۲) و شخصیت داستانی، موجود جاندار یا جاندارانگاشته‌شده‌ای است که حضور، تفکرات و اعمالش به هر پیشامد ممکنی، حیات و حرکت می‌بخشد و به آن واقعه شکل و ساختار داستانی و هنری می‌دهد (ابراهیمی، ۱۳۹۹، ص. ۷۵) و نیز مجموعه و آمیزه‌ای از احتمال‌های کرداری است که در هر موقعیت، بخشی از این احتمال‌ها امکان وقوع می‌یابند (مندنی‌پور، ۱۳۹۸، ص. ۴۷)، همچنین، وجه تمایز بنیادی شخصیت‌های قصه‌های امروز همین ویژگی روانی و خلقی آنان است (میرصادقی، ۱۳۹۳، ص. ۹۱). شخصیت‌پردازی به‌شکل امروزی توسط مجلهٔ *سخن* که نخستین بار، ایرانیان را با روان‌شناسی تحلیلی در ادبیات آشنا می‌کند (رحیمی و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۱۰) شکل گرفته است.

۴-۴. رمان *سمفونی مردگان*

سمفونی مردگان رمان متوسطی است. دقیقاً بر گرتهٔ خشم و هیاهو نوشته شده است. قصهٔ این رمان این است که جابر اورخانی، خشکبارفروش بازاری، سه پسر دارد: یوسف که سال ۱۳۲۰ از بام با چتر پدر پایین می‌آید و می‌شود یک تکه گوشت که فقط می‌خورد و پس می‌زند، درمجموع هم بدلی است از بانجی در خشم و هیاهو. پسر دوم، آیدین است که شاعر می‌شود و راندهٔ پدر و سرانجام، پسر سوم، مغز چلچله به خوردش می‌دهد و دیوانه‌اش می‌کند. اورهان پسر سوم، خلف صدق پدر

است و به راه او می‌رود. در این میان آنچه می‌تواند دست‌مایهٔ نقد باشد، تقابل این دو برادر است (گلشیری، ۱۴۰۰، ص. ۴۶۴–۴۶۵)؛ البته پیش‌از معروفی، بهمن شعله‌ور رمان *سفر شب* را بر الگوی خشم و هیاهو ساخته است؛ اما معروفی، هم موقعیت تاریخی خاصی را تجسم می‌بخشد و هم با به‌کارگیری اشارات اساطیری، ماجرا را در طول هستی بشر می‌گستراند و به رمان کلیتی نمادین می‌بخشد (میرعابدینی، ۱۳۹۶، ص. ۱۰۸۷–۱۰۸۸). علاوه‌بر این، *سمفونی مردگان* تراژدی فروپاشی خانواده‌ای سنتی ایرانی است. نقطهٔ ثقل داستان رابطهٔ دو برادر به نام‌های آیدین و اورهان است که کشمکش و نزاع‌های آنان از دوران کودکی آغاز می‌شود و در صحنه‌های پایانی با مرگ آیدین خاتمه می‌یابد (بیات، ۱۳۹۰، ص. ۲۴۴–۲۴۵).

۱-۴-۴. شیوهٔ روایت در *سمفونی مردگان*

روایت، بازنمایی دنیایی محتمل است که یک یا چند شخصیت در زمان و مکان معین کنش‌هایی در آن انجام می‌دهند (پاینده، ۱۳۹۴، ص. ۳۴۶). شیوهٔ روایت در این رمان به‌صورت جریان سیال ذهن است. شیوه‌ای که در نویسندگان مدرنیست دیده می‌شود و نویسندهٔ مدرنیست که در پی بازنمایی آشفتگی فکری شخصیت اصلی است، با شیوهٔ روایت کردن داستان، توالی زمانی را بر هم می‌زند تا با این تمهید توجه خواننده را به وضعیت روانی شخصیت اصلی معطوف کند (پاینده، ۱۳۹۵، ص. ۲۴–۲۵). رمان سیال ذهن که در قرن بیستم شکل گرفته است دنبالهٔ این گرایش بود که اهمیت بیشتری به زندگی روانی شخصیت رمان داده شود (سیدحسینی، ۱۳۸۷، ص. ۱۰۶۹). جریان سیال ذهن شیوه‌ای است در روایت که در آن ادراکات و تفکرات شخصیت‌ها، به همان‌گونه که به‌طور اتفاقی پیش می‌آید، ارائه می‌شود. در این شیوه، دامنهٔ داستان به‌جای آنکه فراخ‌تر و گسترده‌تر شود، محدود می‌شود و نویسنده به‌جای آنکه از اجتماع صحبت کند، فقط به ویژگی‌های ذهنی و روانی فرد و شخصیت‌های جداشده از اجتماع می‌پردازد (میرصادقی و میرصادقی، ۱۳۹۹، ص. ۱۴۳). در این رمان، معروفی در هر بخش، زاویه‌دید روایت را عوض می‌کند تا با پیش‌وپس رفتن در مسیر زمان رخدادهای مومان قبل را به‌گونه‌ای تقریباً موازی از منظر شخصیتی دیگر روایت کند (بیات، ۱۳۹۰، ص. ۲۵۴). این داستان بر دو محور اصلی شخصیت آیدین و اورهان نگاشته شده است، بخش عمدهٔ روایت رمان ارائهٔ اندیشه‌ها و ذهنیات این دو شخصیت است که راوی سوم شخص به‌طور محدود و در قالب گفتار مستقیم و غیرمستقیم، آن‌ها را بازگویی و روایت کرده است. بر این اساس درون‌کاوی این دو شخصیت اصلی، ضروری می‌نماید (مولودی، ۱۳۹۷، ص. ۲۳۶).

۵. بحث و یافته‌های تحقیق

۱-۵. شخصیت آیدا

شخصیت آیدا، شخصیت شمارهٔ ۴ انیاگرام است که شخصیت احساساتی نام‌گذاری شده است. از ویژگی‌های شخصیت احساساتی می‌توان به ویژگی‌هایی مثل غلیان احساسات با هنر و خیال و گم‌گشتگی است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۱۳۹) که در شخصیت آیدا به‌صورت بیان و باور خرافاتی همچون می‌گویند این برف‌ها پر از کبک است (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۴۶) نمایان می‌شود. از دیگر ویژگی‌های شخصیت احساساتی که در آیدا دیده می‌شود احساس کنار گذاشته شدن توسط کسی است که دوستش داشته و منجر به کمبود عزت‌نفس او شده است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۱۳۴–۱۳۵). معروفی می‌نویسد: آیدا آموخت که چشم بدوزد به این‌وآن و از تمام محبتی که بین برادرها بخش می‌شود، بهره‌ای نبرد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۸۹). علاوه‌بر این، معروفی چنان در ساخت شخصیت‌های داستانش از روی شخصیت انسان‌های دنیای بیرونی تبحر دارد که سرانجامِ آیدا با سرانجامِ بخش بسیاری از

شخصیت‌های احساساتی در دنیای حقیقی یکسان است. آیدا بعداز مشکلاتش در خانواده به ازدواج پناه می‌برد و زمانی که همسرش را پناه احساسات خاموش‌شده‌اش نمی‌یابد، خود را در آتش تباه می‌کند درست شبیه بسیاری از هم‌تیپ‌های خودش، چراکه تیپ ۴ تیتر اول خودکشی‌هاست (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۱۴۰). اگر شخصیت آیدا را در طول داستان مشاهده کنیم به شخصیتی خموش و افسرده و پنهان در گوشهٔ مطبخ می‌رسیم. برخلاف کودکی‌هایش در دورهٔ بزرگسالی، آیدای سرزنده به آیدای افسرده و فرسوده تبدیل شده بود که اغلب، افسردگی روحیهٔ دلخواه تیپ ۴ است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۱۴۲).

۲-۵. شخصیت اورهان

مطابق جدول ۱، شخصیت اورهان ویژگی‌های شخصیت ریاست‌طلب را دارد. دید کلی این شخصیت به دنیا این است که در دنیا بی‌عدالتی موج می‌زند، من از معصومیت دفاع می‌کنم و مشغلهٔ ذهنی او همواره دربارهٔ عدالت است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۳۹).

تیپ شخصیتی اورهان در تقسیم‌بندی‌های تیپ شخصیتی انیاگرام شخصیت شماره ۸ است. او نابرادری است که دو بار به برادرکشی دست می‌زند. ویژگی‌های اورهان در مقابل ویژگی‌های آیدین قرار می‌گیرد. ظاهر نامناسب، وضعیت جسمانی نامناسب و حمایت نشدن ازسوی مادر که تمام این‌ها سبب می‌شود که اورهان خود را در مقابل آیدین ببیند و همیشه با او حس رقابت کند. پدر در این میان، حامی اورهان است. شخصیت پدر که خود ریاست‌طلب است به میزان بسیاری شبیه به شخصیت اورهان است و پدر همیشه اورهان را بچهٔ خود می‌داند و به‌سبب این هم‌اندیشی شخصیتی، او را شبیه به خود متصور می‌شود درست نقطهٔ مقابل مادر. او همیشه می‌گوید آیدین عزیزدردانهٔ من است و آیدین را از تمام فرزندانش بیشتر دوست می‌دارد. مادر همیشه مدافع آیدین است و این سبب جدایی اورهان و مادر می‌شود. این جدایی کودک از مادر، دنیا را برای اورهان ناایمن می‌کند و این حس مادر به آیدین سبب رشد حس ناعدالتی در اورهان می‌شود که در نهایت شخصیت ریاست‌طلب را در او شکل می‌دهد. اورهان همه‌چیز را برای خودش می‌خواهد و نمی‌تواند شراکت آیدین با خود را در حجره بپذیرد، دلیل آن، اطاعت نکردن آیدین از اوست و او که همواره در محل کار این‌طور فرض می‌کند که خود رئیس است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۵۹-۲۶۰)، سعی در حذف آیدین از حجره دارد و به او تذکر می‌دهد که همواره باید از او فرمان ببرد: از تو بزرگ‌ترش هم باید از من فرمان ببرد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۶)، باید یک‌جور از من حساب ببرد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۱) و سعی در مهار اوضاع دارد؛ چراکه شخصیت او نیازمند اطلاع از تمامی کارهاست (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۵۹-۲۶۰)؛ پس برای آیدین بایدها و نبایدهای خود را تعیین می‌کند: نباید بی‌اجازهٔ من خرید کند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۷). از دلایل دیگری که اورهان شراکت آیدین را در حجره نمی‌پذیرد، زیاده‌خواهی دربارهٔ هرچیز است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۴۰-۲۴۱) که در شخصیت ریاست‌طلب نمود دارد. مادر در وصف او می‌گوید: اورهان آدم دندان‌گرد و پول‌پرستی است، مثل بابای خدابیامرزت فقط به کسب‌وکار فکر می‌کند به تخمه‌هایش فکر می‌کند. از خدا می‌خواهد که تو نباشی و همهٔ زندگی را بالا بکشد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۵۵) و خودش می‌اندیشد که: آخر این حسرت به دلم ماند که حجره دو دهنه بشود، نبش کاروانسرا، یک حجرهٔ روشن و بزرگ. با تابلویی به اسم خودم (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۴۶). اورهان علاوه‌بر زیاده‌خواهی‌اش شخصیتی زیاده‌رو دارد، او همواره میل شدید به زندگی (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۴۰-۲۴۱) دارد و زیاده‌روی در زندگی، خشم و انرژی آنی را تجربه می‌کند (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۴۰-۲۴۱). معروفی در وصف او آورده است که: یکپارچه هوس و خشم و کینه بود (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۸۴) و چنان میل به زندگی داشت که پدر در نصیحت به آیدین او را مثال می‌زند و می‌گوید: مثل اورهان به فکر زندگی باش، بخور و بگرد و بکوب و بگیر و ببند و خلاصه عشق کن (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۷۷). این رقابت‌ها و تحمل نکردن شراکت آیدین در حجره، جایی که میراث پدر و تمام آرزوهای اورهان در آن خلاصه می‌شود، سبب کشتن آیدین به دست اورهان شد.

جدول ۱: ویژگی‌های شخصیت ریاست‌طلب

ویژگی نشان‌دهندهٔ شخصیت ریاست‌طلب	شواهد
در محل کار این‌طور فرض می‌کند که خود رئیس است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۵۹-۲۶۰).	از تو بزرگ‌ترش هم باید از من فرمان ببرد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۶). باید یک‌جور از من حساب ببرد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۱).
نیازمند اطلاع از تمامی کارها (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۵۹-۲۶۰).	نباید بی‌اجازهٔ من خرید کند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۷).
میل شدید به زندگی (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۴۱-۲۴۰).	مثل اورهان به فکر زندگی باش بخور و بگرد و بکوب و بگیر و ببند و خلاصه عشق کن (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۷۷).
زیاده‌خواهی دربارهٔ هرچیز (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۴۰-۲۴۱).	اورهان آدم دندان‌گرد و پول‌پرستی است، مثل بابای خدابیامرزت فقط به کسب‌وکار فکر می‌کند به تخمه‌هایش فکر می‌کند. از خدا می‌خواهد که تو نباشی و همهٔ زندگی را بالا بکشد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۵۵). آخر این حسرت به دلم ماند که حجره دو دهنه بشود، نبش کاروانسرا، یک حجرهٔ روشن و بزرگ. با تابلویی به اسم خودم (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۴۶).
زیاده‌روی در زندگی، خشم و انرژی آنی (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۴۰-۲۴۱).	یکپارچه هوس و خشم و کینه بود (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۸۴).

۳-۵. شخصیت آیدین

مطابق جدول جدول ۲، آیدین شخصیتی عالی‌طلب دارد او چنان می‌اندیشد که با کامل بودن، محبت و توجه دیگران را به خود جلب می‌کند، او همیشه نگران درست انجام شدن کارهاست، در انجام کارها بالاترین استاندارد را در نظر می‌گیرد، زندگی او براساس یک نظام اخلاقی استوار است و ذهنش مملو از بایدونبایدهاست (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۸). آیدین فرزند محبوب مادر است و مادر که خود شخصیتی کمال‌گرا دارد و در ثبت‌نام بچه‌هایش در مدرسه باید اول باشد، آیدین را هم با شخصیتی عالی‌طلب بزرگ کرده است. همیشه حواسش به کارهای آیدین است و سعی دارد که باعث پیشرفت او شود. آیدین به‌سبب نمرات عالی‌اش در مدرسه همواره مادر او را تشویق و تحسین می‌کند و گویی که می‌آموزد اگر بهترین باشد ازسوی مادر تشویق و تحسین می‌شود. در این میان، رقابتی نیز میان مادر و پدر شکل می‌گیرد، پدر طرف‌دار اورهان است، و مادر آیدین. مادر همواره دنبال دلیلی است تا بتواند در این مسابقهٔ خودساخته پیروز شود و در این میان، برگ برندهٔ او آیدین است. مادر همواره او را به بهتر بودن تشویق می‌کند و نمرات درسی او را دلیلی برای برتر بودن آیدین بر اورهان ذکر می‌کند. این رقابت خودساختهٔ مادر از آیدین شخصیتی عالی‌طلب می‌سازد که از ویژگی‌های او توجه به تعالی است که موجب می‌شود او طرف‌دار اخلاقیات باشد (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۵۰-۵۱). معروفی دربارهٔ آیدین می‌گوید که آیدین از تظاهر خوشش نمی‌آید (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۷) و او خطاب به پدر می‌گوید: پدر، من چشمم به مال و ثروت شما نیست (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۶). اخلاقیات برای آیدین حرف اول را می‌زند او دغدغهٔ خودش را دارد و چشمش به مادیات نیست در واقع آیدین وقف کار است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۵۰-۵۱) و کارهایش را به‌طور کامل انجام می‌دهد و از هیچ تلاشی در این راه، کوتاهی نمی‌کند. آیدین می‌گوید: من حاضرم در غار زندگی کنم و به هدفم برسم (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۹۵) و او همواره در کاری که می‌کند باید به‌حد اعلا آن دست یابد. معروفی شخصیت عالی‌طلب او را در این پرسش و پاسخ به‌خوبی معرفی می‌کند: چقدر می‌خواهی با چوب ور بروی؟ تا وقتی ته چوب را در بیاورم، گفتم: چقدر می‌خواهی کتاب بخوانی؟ تا صور اسرافیل (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۲۷). آیدین یک والد درونی دارد که همواره بر کارهایش خرده می‌گیرد و این والد درونی سبب انتقاد شدید

ذهنی از خود شده است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۵۰-۵۱) و این انتقادهای شدید به خویشگاه، حالت تنبیهی به خود می‌گیرد (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۶۴). معروفی دربارهٔ آیدین از زبان سورملینا می‌نویسد: آیدین می‌خواست تنها باشد و یاد من بیفتد، از خودش عصبانی بود که نمی‌تواند بیرون خانه دوام بیاورد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۵۴) و این عصبانیت از خود، همان انتقاد شدید درونی است که آیدین همواره به خود دارد و این انتقاد ذهنی سبب این می‌شود که آیدین بیشتر در خود فرو برود و سعی در اصلاح کارهای پیرامون خودش ازطریق فکر و اندیشه باشد، سورملینا به آیدین انتقاد می‌کند که: صبح تا شب داری فکر می‌کنی همه‌اش تو خودت فرو می‌روی (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۵۴) و وقتی از او می‌پرسند دنبال چه می‌گردی؟ پاسخ می‌دهد دنبال خودم (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۳۱) و آیدین به‌راستی دنبال خود است؛ اما خود به معنای آنکه در ذهن عالی‌طلب خود، از خود انتظار دارد. آیدین به‌دلیل این خودانتقادی شدید دچار دیدگاه سیاه‌وسفید می‌شود (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۵۶-۶۰). همواره قضایا را با هم مقایسه می‌کند و ترس از شکست و کامل نبودن، او را به شروع نکردن یک زندگی جدید سوق می‌دهد. آیدین از تشکیل زندگی جدید با سورملینا همواره وحشت دارد و خودکشی آیدا نقش بزرگی را در این میان ایفا می‌کند. آیدین که شکست عاطفی آیدا را با تلخ‌ترین پایان، تجربه کرده است، اکنون ذهن عالی‌طلب او از شکستی دوباره وحشت دارد او سورملینا را باوجود عشقی که به او دارد پس می‌زند: به فکر آینده‌ات باش من به درد تو نمی‌خورم (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۴۸) و به‌طور صریح به مسئلهٔ آیدا اشاره می‌کند: من از ازدواج می‌ترسم از این می‌ترسم که تو هم مثل آیدا ذله شوی (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۴۸).

آیدین

جدول ۲: ویژگی‌های شخصیت کمال‌طلب

ویژگی نشان‌دهندهٔ شخصیت	شواهد
توجه به تعالی موجب می‌شود که او طرف‌دار اخلاقیات باشد (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۵۰-۵۱).	آیدین از تظاهر خوشش نمی‌آید (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۷). پدر، من چشمم به مال و ثروت شما نیست (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۶).
در هنگام فشار روانی یاس و اندوه به خشم منجر می‌شود (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۶۴).	یک روز پدر به دیدارش آمد و از او خواست که گذشته‌ها را فراموش کند و آیدین گفت که بهتر است پدر او را فراموش کند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۸۲).
وقف کار (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۵۰-۵۱). انجام کامل کارها (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۵۰-۵۱).	من حاضرم در یک غار زندگی کنم و به هدفم برسم (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۹۵). چقدر می‌خواهی با چوب ور بروی؟ تا وقتی ته چوب را در بیاورم، گفتم: چقدر می‌خواهی کتاب بخوانی؟ تا صور اسرافیل (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۲۷).
انتقاد شدید ذهنی از خود (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۵۰-۵۱).	دنبال چه می‌گردی؟ دنبال خودم (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۳۱).
خودانتقادی و تفکر سیاه‌وسفید (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۵۶-۶۰).	به فکر آینده‌ات باش من به درد تو نمی‌خورم (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۴۸). من از ازدواج می‌ترسم از این می‌ترسم که تو هم مثل آیدا ذله شوی (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۴۸).
انتقادهای درونی او حالت تنبیهی پیدا می‌کند (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۶۴).	آیدین می‌خواست تنها باشد و یاد من بیفتد، از خودش عصبانی بود که نمی‌تواند بیرون خانه دوام بیاورد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۵۴). صبح تا شب داری فکر می‌کنی همه‌اش تو خودت فرو می‌روی (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۵۴).

۵-۴. شخصیت پدر

یکی از شخصیت‌های بسیار مهم *سمفونی مردگان*، پدر است. تمام ماجرا از پدر شروع می‌شود. مخالفت‌های او با آیدین به

زندگی آیدین جهت می‌دهد و رفته‌رفته راه نابود کردن او را می‌پیماید و بعداز مرگ پدر، اورهان که فرزند خلف پدر است، راه او را در نابودی آیدین به اتمام می‌رساند. پدر به‌دلیل جایگاه خود و اندک مهر پدری به آیدین و یوسف نمی‌توانست دست به قتل آن‌ها بزند؛ اما اورهان که دست‌نشاندهٔ پدر بود کار او را به اتمام رسانید. پدر هرگاه یوسف را می‌دید آرزوی مرگ او را می‌کرد؛ اما هیچ‌گاه به فرزندکشی دست نزد. در عوض اورهان به‌راحتی دست به برادرکشی زد، آن هم نه یک بار بلکه دو بار، یک بار یوسف و بار دیگر آیدین. وجه تشابه آیدین و یوسف هنگام مرگ، ناتوانی است. یوسف ازنظر ذهنی و جسمی دچار ناتوانی شده بود و آیدین هنگام مرگ ازنظر روانی دچار ناتوانی. اورهان وقتی دست به قتل برادرانش زد که آنان کاملاً بی‌دفاع بودند، این نشان‌دهندهٔ شخصیت ضعیف و ناتوان اورهان برای مقابله به‌طور برابر را نشان می‌دهد. عمده ویژگی‌های پدر شبیه اورهان است. او نیز شخصیتی ریاست‌طلب دارد و عاشق کار است. بیشترین بسامد دیده‌شده در شخصیت پدر، شخصیت ریاست‌طلب اوست. پدر احساس ناامنی به دنیا را به فرزند خودش اورهان که عزیزدردانهٔ اوست، منتقل کرده است. علاوه‌بر این، در شخصیت پدر ویژگی عشق به کار که از ویژگی‌های شخصیت بازیگر است، دیده می‌شود (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۱۰۸)، اخلاق پدر توی حجره که قلمروی شخصی اوست و سعی در حفظ آن دارد با خانه متفاوت است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۳۴): پدر توی حجره صبح تا شب می‌خندد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۸). او همواره فرزندانش را به کار تشویق می‌کند: همیشه به کاری مشغول باشید بدن باید عادت کند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۵۶). او همواره برای قلمروی شخصی خود که همان حجره است سخت تلاش کرده است. حجره تنها چیزی است که به پدر معنا می‌بخشد و برای حفظ آن از جان مایه می‌گذارد: تمام عمر تلاش کرده بود که سرما و گرما را حس نکند و گرسنگی نکشد و تمام عمر تلاش کرده بود که آبرو و اعتبار جمع کند هیچ‌وقت نمیرد، هر روز با همین پالتو و پاپاخ به حجره برود و ظهر برگردد ناهارش را بخورد یکی دو ساعت در اتاق بالا دراز بکشد و باز عصر راه بیفتد به‌طرف حجره (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۸۷). این همان ارزشی است که درست در اورهان می‌توان مشاهده کرد. پدر تمام وقت خودش را صرف حجره می‌کرد: صبح از خانه به حجره می‌رفت و شب برمی‌گشت (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۰۰) و حتی اندک زمانی که در خانه بود هم فکرش مشغول حجره بود: شب‌ها همش به فکر حجره و تخمه‌ای (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۰۵). همه باید مطابق خواست پدر عمل می‌کردند او هیچ‌گونه انعطافی به خرج نمی‌داد به‌ویژه دربارهٔ آیدین، پدر میل شدید به کنترل و سرکوب و اعمال محدودیت داشت (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۳۴)؛ اما آیدین نمی‌توانست اورهان باشد و ستم‌های پدر را بپذیرد. او هیچ‌چیز از زندگی نمی‌خواست و کاری به کار پدر نداشت؛ اما پدر عزم کرده بود هرطور که شده آیدین را عوض بکند؛ ولی نتوانست: من می‌خواستم از او یک آدم نمونه بسازم؛ اما نشد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۴۱). پدر به اقتضای زمانه، نتوانست آیدین را تحت فرمان خود در بیاورد؛ اما آیدا متفاوت بود. پدر از او یک مرده ساخته بود. آیدا گوشهٔ آشپزخانه نم کشید و استخوان‌هایش پوسید. مادر هم زیر چکمه‌های استبداد پدر کمر خم کرد و پدر تفکرات زن‌ستیزانهٔ خود را وسیله‌ای برای اعمال قدرت به دختر و همسر خود کرده است: به زن جماعت نباید رو داد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۰۵). اگر از عهده‌ی اینجا برآمدید، می‌شوید زن خوب (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۰۵). پدر در مواجهه با آیدین مقاومت سرسختانه‌ای داشت (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۰۵-۲۰۶) و مدام سعی در تغییر آیدین داشت: دوباره نابودش می‌کنم (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۴۲)، آدم هوس می‌کند این غرور را بشکند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۵۷)، درستت می‌کنم چنان آدمی ازت بسازم که مرغ هوا به حالت گریه کند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۲۵). همراه با این مقاومت سرسختانه، پدر همیشه خشمگین بود و خشم و عصبانیت عجیبی به آیدین داشت: پدر نمی‌توانست بخندد بیش از حد عصبانی بود. خطر در خانه‌اش رشد می‌کرد و ریشه می‌دواند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۷۱). آیدین نمی‌توانست باور کند که پدر درصدد انتقام از طراح آن همه توطئهٔ شوم

باشـــد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۸۶)، پدرت آدم اخمویی اســـت؛ اما فکر نمی‌کردم آنقدر بی‌رحم باشـــد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۹۱)، پدر با اخم توی گور خفته است (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۳۹)، پدر همیشه ترس داشت و مدیریت فضای شخصی خود را با دشـواری در دسـت گرفته بود (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۴۰-۲۴۱) و کسـی را به حریم خانه راه نمی‌داد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۶۶). این دیدگاه برگرفته از شخصیت پدر که در دنیا بی‌عدالتی موج می‌زند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۳۹) تا هنگام مرگ همراه او بود، در لحظهٔ جانسـپاری به فرزندانش گفت: نگذارید حقتان را بخورند این تنها وصـیت من اسـت (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۸۳) و با اخم در گور خفت و دنیا با او همان‌قدر بی‌رحم بود که او با فرزندانش.

پدر

ویژگی نشان‌دهندهٔ شخصیت	شواهد
به کار عشـــق می‌ورزد (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۱۰۸).	پدر توی حجره صبح تا شب می‌خندد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۸). همیشه به کاری مشغول باشید بدن باید عادت کند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۵۶). تمام عمر تلاش کرده بود که سرما و گرما را حس نکند و گرسنگی نکشد و تمام عمر تلاش کرده بود که آبرو و اعتبار جمع کند. هیچ‌وقت نمیرد، هر روز با همین پالتو و پاپاخ به حجره برود و ظهر برگردد ناهارش را بخورد یکی دو ساعت در اتاق بالا دراز بکشد و باز عصر راه بیفتد به‌طرف حجره (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۸۷). صبح از خانه به حجره می‌رفت و شب برمی‌گشت (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۰۰). شب‌ها همش به فکر حجره و تخمه‌ای (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۰۵).
میل شـــدید به زندگی (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۴۰-۲۴۱).	اما مثل اورهان به فکر زندگی باش بخور بگرد بزن و بکوب بگیر و ببند خلاصه عشق کن (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۷۷).
میل شـــدید به کنترل و اعمال محدودیت (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۳۴).	من می‌خواستم از او یک آدم نمونه بسازم؛ اما نشد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۴۱). پدر تفکرات زن‌ستیزانهٔ خود را وسـیله‌ای برای اعمال قدرت به دختر و همسـر خود کرده اسـت: به زن جماعت نباید رو داد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۰۵). اگر از عهده‌ی اینجا برآمدید، می‌شوید زن خوب (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۰۵).
مقاومت ســـرســـختانه (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۰۵-۲۰۶).	دوباره نابودش می‌کنم (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۴۲). آدم هوس می‌کند این غرور را بشکند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۵۷). درستت می‌کنم چنان آدمی ازت بسازم که مرغ هوا به حالت گریه کند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۲۵).
ترس از محرومیـت (پـالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۴۰-۲۴۱).	نگذارید حقتان را بخورند این تنها وصیت من است (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۸۳).
از قوانین برای کنترل اسـتفاده می‌کنـد (پـالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۴۰-۲۴۱).	استفاده از قانون سربازی برای تحت فشار گذاشتن آیدین.
زیاده‌روی در زندگی و خشـم و لرزی آنی (پـالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۴۰-۲۴۱).	پدر نمی‌توانست بخندد بیش از حد عصبانی بود. خطر در خانه‌اش رشد می‌کرد و ریشه می‌دواند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۷۱). آیدین نمی‌توانست باور کند که پدر درصدد انتقام طراح آن همه توطئهٔ شوم باشد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۸۶). پدرت آدم اخمویی است؛ اما فکر نمی‌کردم آنقدر بی‌رحم باشد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۹۱). پدر با اخم توی گور خفته است (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۳۳۹).
کنترل دارایی‌هـا و فضـــای شـخصـی (پالمر، ۱۳۹۲، ص.	پدر کسی را به حریم خانه راه نمی‌داد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۱۶۶، ۳۰۵).

(۲۴۰-۲۴۱).	

۵-۵. شخصیت مادر

ویژگی‌های شخصیتی مادر درست بیان‌کنندهٔ شخصیت آیدین است. گویی که معروفی داستان را به دو جناح شخصیتی که در یک جناح مادر و آیدین قرار دارند و شخصیت عالی‌طلب را تشکیل می‌دهند و در جناح دیگر اورهان و پدر است که شخصیت آنان بیان‌کنندهٔ شخصیت ریاست‌طلب است. خویشتن‌داری و مهار احساسات برای تیپ عالی‌طلب ارزش بسیاری دارد (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۵۶-۶۰). هنگامی‌که پدر با پرخاش با مادر رفتار می‌کند و او را تحقیر می‌کند، مادر دست آیدین را می‌گیرد و او را همراه با خود به قبرستان می‌برد و ساعتی دور از پدر می‌گرید؛ ولی جلوی پدر احساسات شکنندهٔ خود را بروز نمی‌دهد و در مکانی کاملاً دور از همه و فقط جلوی آیدین که بیشترین نزدیکی را به مادر دارد، احساسات خود را بروز می‌دهد و بعد دوباره به خانه برمی‌گردد و به کارهای خود در خانه می‌پردازد. از دیگر ویژگی‌های شخصیتی که از این تیپ در مادر دیده می‌شود، وسواس به انجام درست کار است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۵۶-۶۰). مادر همیشه دوست دارد که بچه‌هایش اول باشند و این کار را به‌طور وسواس‌گونه‌ای پی می‌گیرد، معروفی می‌نویسد: مادر ویرش گرفته بود که بچه‌هایش اولین نفری باشند که ثبت‌نام می‌کنند (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۹۰).

۶-۵. شخصیت سورملینا

سورملینا معشوق ارمنی‌مذهب آیدین است. او در خانواده‌ای ارمنی که به آیدین پناه داده بودند و کارخانهٔ چوب داشتند، بزرگ شده بود. تفاوت سورملینا از همان آغاز با آیدین کاملاً مشخص بود. سورملینا در دین و خانواده و طبقهٔ اجتماعی و حتی تفکرات و دنیای شخصی، کاملاً با آیدین متفاوت بود. تیپ شخصیتی او امدادگر است. این تیپ شخصیت از کمک و یاری رساندن به دیگران لذت می‌برد و مدیریت زندگی را دوست دارد، او از دیگران حمایت می‌کند و با آنان مهربان است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۲۸-۲۹). آغاز عشق او به آیدین هم در موقعیتی ترحم‌آمیز پیش می‌آید، زمانی که آیدین از دست پدر فراری است و به صاحب کارخانهٔ چوب‌بری که در آن کار می‌کند، پناه آورده است. می‌توان گفت اولین حسی که سورملینا به آیدین تجربه می‌کند ترحم و احساس به حمایت شدن است. سورملینا برای آیدین روزنامه می‌برد و با او سخن می‌گوید تا فضای دلگیر زیرزمین کلیسا را برای او قابل تحمل‌تر کند و هر بار مکالمه‌های او با آیدین همراه با ابراز ترحم به آیدین است. از ویژگی‌های این تیپ شخصیتی احساس غرور کردن است از اینکه دیگران به او احتیاج داشته باشند (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۸۲). سورملینا می‌گوید: من اخلاق عجیبی دارم اگر در خیابان ببینم کسی خوب نمی‌تواند شلوارش را بالا بکشد دلم می‌خواد بروم و شلوارش را بالا بکشم. اگر درِ خانهٔ کسی باز مانده باشد می‌بندمش صبح‌ها همهٔ آدم‌های خانه را بیدار می‌کنم صبحانه‌یشان را می‌دهم و راهشان می‌اندازم که بروند سرکار (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۳۵). این بیان‌کنندهٔ شخصیت فداکار و حمایتگر سورملینا است. سورملینا زندگی خود را وقف در زندگی دیگران کرده است، او حتی با تمایلات و نیازهای خود آشنایی ندارد (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۸۲)؛ بنابراین هیچ شکایت و گله‌ای از زندگی ندارد (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۳۷). در واقع او هیچ انتظاری ندارد که گِله‌ای داشته باشد؛ زیرا شکایت برخاسته از توقع و انتظار و تحقق نیافتن حق فردی است؛ اما سورملینا هیچ حقی برای خود قائل نیست که بخواهد گِله‌ای داشته باشد. سورملینا فقط به فکر دیگران است و حمایت از دیگران برایش آسان است (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۳۷). همواره به آیدین می‌اندیشد و نگران اوست. خطاب به آیدین می‌گوید: شما دارید اینجا پیر می‌شوید رنگتان هم پریده است، چرا فکری به حال خود نمی‌کنید؟ (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۳۹). او که تمام عمر خود را وقف دیگران کرده و

هیچ به خود نیاندیشیده است، حال نگران آن است که آیدین چرا به خود نمی‌اندیشد. از ویژگی‌های تیپ امدادگر در عشق، آن است که می‌خواهند که فرد اول زندگی شما باشند (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۹۴-۹۵). به همین دلیل است که سورملینا با خود می‌اندیشد که: من نمی‌دانم آیا مادرش به‌اندازهٔ من او را دوست داشت (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۲۴) و خود را با شخصیت تراز اول زندگی آیدین که همان مادر اوست، قیاس می‌کند.

ویژگی نشان‌دهندهٔ شخصیت	شواهد
او می‌خواهد فرد اصلی زندگی شما باشد: تیپ ۲ (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۹۴-۹۵).	و من نمی‌دانم آیا مادرش هم به‌اندازهٔ من او را دوست داشت (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۲۴).
احساس غرور از اینکه دیگران به او احتیاج داشته باشند (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۸۲).	من اخلاق عجیبی دارم اگر در خیابان ببینم کسی خوب نمی‌تواند شلوارش را بالا بکشد دلم می‌خواد بروم و شلوارش را بالا بکشم. اگر درِ خانهٔ کسی باز مانده باشد می‌بندمش صبح‌ها همهٔ آدم‌های خانه را بیدار می‌کنم صبحانه‌یشان را می‌دهم و راهشان می‌اندازم که بروند سرکار (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۳۵).
آشنا نبودن با تمایلات و نیازهای خود (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۸۲).	من گِله‌ای از زندگی ندارم (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۳۷).
حمایت از دیگران برایش آسان است (پالمر، ۱۳۹۲، ص. ۸۲).	شما دارید اینجا پیر می‌شوید رنگتان هم پریده است چرا فکری به حال خود نمی‌کنید؟ (معروفی، ۱۳۸۸، ص. ۲۳۹).

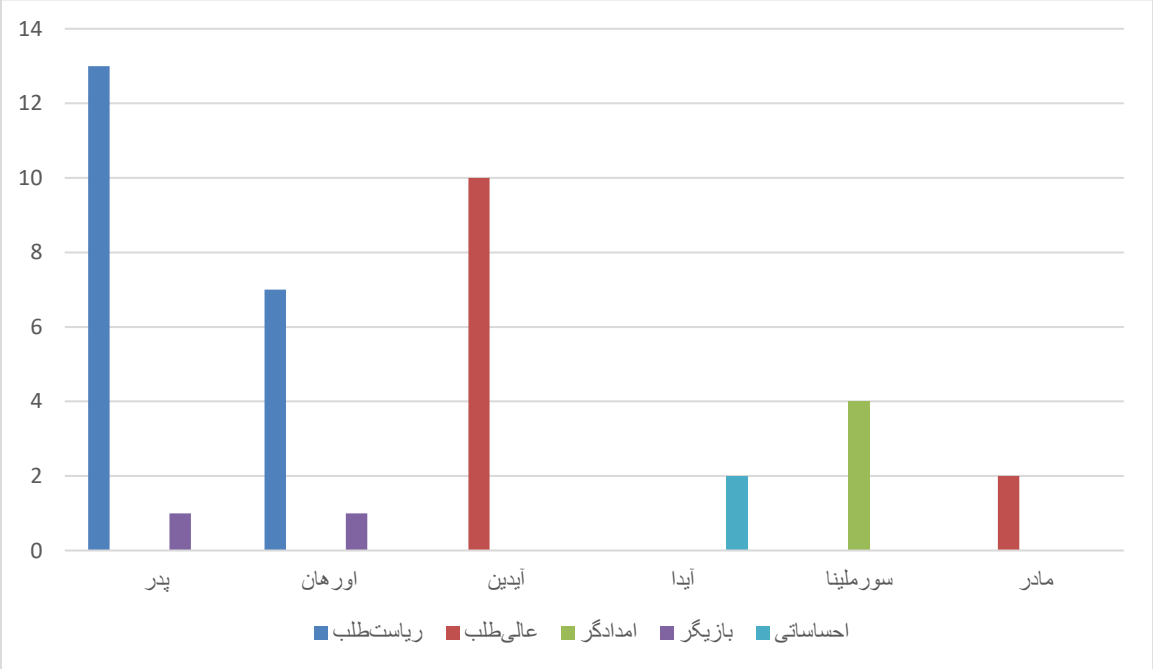

نمودار ۱: بسامد ویژگی‌های شخصیت

۶. نتیجه

از دلایل اقبال به رمان *سمفونی مردگان* دقت معروفی در پرداخت شخصیت‌های داستانی خود براساس انسان‌های حقیقی است. این رمان سه شخصیت مرکزی دارد: پدر، اورهان و آیدین که بیشترین بسامد شواهد شخصیت‌شناسی، پیرامون این سه

نفر است. معروفی به‌درستی به تمام نقصان‌ها و صفات شخصیتی هر تیپ در قالب شخصیت‌های رمان خود پرداخته است. مطابق نمودار ۱، بیشترین ویژگی‌های شخصیتی که پیرامون اورهان و پدر دیده می‌شود، ویژگی‌های تیپ ۸ یا ریاست‌طلب است. شباهت اورهان با پدر در طی داستان کاملاً مشهود است و طبق داده‌های تیپ‌شناسی هم، ویژگی هر دوی این شخصیت‌ها بر شخصیت ریاست‌طلب دلالت می‌کند. آیدین که قهرمان داستان *سمفونی مردگان* است، شخصیتی عالی‌طلب دارد و او که دست‌پروردهٔ مادر است، شخصیتی شبیه به او ولی در ابعاد گسترده‌تر دارد. شخصیت آیدا که بر طبق شواهد تیپ احساساتی است، درست شبیه آنچه شواهد تیپ‌شناسی شخصیت بیان می‌کند عاقبتی شبیه بیشتر هم‌تیپ‌های خود دارد و عاقبت او، به خودکشی ختم می‌شود. دقت معروفی در تعیین شخصیتی که بیشترین آمار خودکشی در آن دیده می‌شود برای پرداخت شخصیت آیدا از دلایل باورپذیر بودن رمان اوست که مخاطب چنان‌که با بیشتر انسان‌ها در این تیپ انس گرفته است با شخصیت آیدا انس می‌گیرد؛ چراکه خودکشی و افسردگی آیدا بر طبق شخصیت او غیرواقعی نمی‌نماید. شخصیت سورملینا براساس نمودار ۱، شخصیت امدادگر است. معروفی شخصیت او را درست براساس شواهد تیپ امدادگر خلق کرده است و این، باورپذیری شخصیت او را برای مخاطب آسان‌تر می‌کند و سؤالاتی که پیرامون شخصیت او پیش می‌آید پاسخ می‌دهد.

منابع

ابراهیمی، نادر (۱۳۹۹). *براعت استهلال*. روزبهان.

باقری، کلثوم، و زارع، ناصر (۱۴۰۳). تیپ‌شناسی شخصیت‌های دو رمان یوتوپیا (خالد التوفیق) و دختر رعیت (محمود اعتمادزاده) براساس الگوی انیاگرام. *کاوش نامه ادبیات تطبیقی*، ۱۴(۱)، ۱۹-۴۱.
https://doi.org/10.22126/jccl.2022.7687.2376

بیات، حسین (۱۳۹۰). *داستان‌نویسی جریان سیال ذهن*. شرکت انتشارات علمی فرهنگی.

پالمر، هلن (۱۳۹۲). *اناگرام (شخصیت‌شناسی) در کار و زندگی* (احسان الوندی، مترجم). رسا.

پاینده، حسین (۱۳۹۴). *گشودن رمان*. مروارید.

پاینده، حسین (۱۳۹۵). *داستان کوتاه در ایران (داستان‌های مدرن)*. نیلوفر.

داد، سیما (۱۳۹۲). *فرهنگ اصطلاحات ادبی*. مروارید.

دقیقیان، شیرین‌دخت (۱۳۷۱). *منشأ شخصیت در ادبیات داستانی*. نویسنده.

رحیمی، فائزه، قربانپور آرانی، حسین، و فولادی، علیرضا (۱۴۰۲). رویکردهای نقد ادبی در مجله سخن. *فنون ادبی*، *۱۵(۱)*، ۱-۱۸. https://doi.org/10.22108/liar.2023.134198.2160

سیدحسینی، رضا (۱۳۸۷). *مکتب‌های ادبی*. نگاه.

سام خانیانی، علی اکبر، شهابیان، معصومه، و محمدی، ابراهیم (۱۴۰۳). تحلیل تیپ و دگردیسی شخصیت قهرمان و اشخاص رمان هستی بر پایهٔ نظریهٔ انیاگرام. *دو فصلنامه علمی و تخصصی زبان و ادبیات فارسی «پژوهش‌های نوین ادبی»*، ۳(۱)، ۱۹۳-۲۲۰. https://www.jpll.ir/article_194296.html

گلشیری، هوشنگ (۱۴۰۰). *باغ در باغ*. نیلوفر.

لامعی گیو، احمد (۱۴۰۱). تیپ‌شناسی تطبیقی شخصیت ملک‌الشعرای بهار و فدوی طوقان از خلال زندان‌سروده‌هایشان براساس مکتب انیاگرام. *پژوهش ادبیات معاصر جهان*، ۲۷(۱)، ۴۳۱-۴۵۹.

https://doi.org/10.22059/jor.2021.307204.2019

مظفری، علیرضا، و شیخ‌الاسلامی مکری، سوران (۱۴۰۲). تیپ‌شناسی شخصیت قهرمان داستان در مدیر مدرسه آل‌احمد بر اساس نظریه پیرسون و انیاگرام. *فصل‌نامهٔ بین‌المللی علمی تخصصی مطالعات زبان فارسی*، *۶*(۱۳)، ۹۵-۱۱۸.

https://doi.org/10.22034/jmzf.2023.390012.1144

معروفی، عباس (۱۳۸۸). *سمفونی مردگان*. ققنوس.

مندنی‌پور، شهریار (۱۳۹۸). *ارواح شهرزاد*. ققنوس.

مولودی، فؤاد (۱۳۹۷). تحلیل شخصیت‌های رمان «سمفونی مردگان» بر مبنای دیدگاه فروید درباره‌ی غرایز نهاد. *فصل‌نامهٔ ادبیات فارسی معاصر*، *۸*(۱)، ۲۲۱-۲۴۳. https://contemporarylit.ihcs.ac.ir/article_3282.html

میرصادقی، جمال، و میرصادقی، میمنت (۱۳۹۹). *واژه‌نامه‌ی هنر داستان‌نویسی*. لوگوس.

میرصادقی، جمال (۱۳۹۳). *داستان و داستان‌نویس*. نیلوفر.

میرصادقی، جمال (۱۳۹۲). *عناصر داستان*. سخن.

میرعابدینی، حسن (۱۳۹۶). *صد سال داستان‌نویسی ایران*. چشمه.

References

Bagheri, K., & Zare, N. (1403). Typology of characters in the two novels Utopia (Khaled al-Tawfiq) and Dokhtar Ra'it (Mahmoud Etemadzadeh) based on the Enneagram model. *Comparative Literature Research Letter*, *14*(1), 19-41. https://doi.org/10.22126/jccl.2022.7687.2376 [In Persian]

Bayat, H. (2011). *Stream of Consciousness Fiction Writing*. Scientific and Cultural. [In Persian]

Dad, S. (2013). *Dictionary of Literary Terms*. Morvarid. [In Persian]

Daghigheyan, S. (1992). *The Origin of Character in Fiction*. Nevisandeh. [In Persian]

Ebrahimi, N. (2020). *Bara'at Estehlal*. Roozbehan. [In Persian]

Golshiri, H. (2021). *Garden within a Garden*. Niloufar. [In Persian]

Lamee Gyou, Ahmad. (2022). Comparative typology of the personality of the poets Bahar and Fadavi Toqan through their prison poems based on the Enneagram school. *Contemporary World Literature Research*, 27(1), 431-459. https://doi.org/10.22059/jor.2021.307204.2019 [In Persian]

Mandanipour, S. (2019). *The Ghosts of Sheherazad*. Qoqnoos. [In Persian]

Maroufi, A. (2009). *Symphony of the Dead*. Qoqnoos. [In Persian]

Mirabedini, H. (2017). *A Hundred Years of Iranian Fiction Writing*. Cheshmeh. [In Persian]

Mirsadeghi, J. (2013). *Elements of Fiction*. Sokhan. [In Persian]

Mirsadeghi, J. (2014). *Story and Storytelling*. Niloufar. [In Persian]

Mirsadeghi, J., & Mirsadeghi, M. (2020*). Glossary of Fiction Writing*. Logos. [In Persian]

Moloudi, F. (2018). Analysis of the characters in the novel Symphony of the Dead based on Freud's theory of instincts. *Contemporary Persian Literature Quarterly*, *8*(1), 221-243. https://contemporarylit.ihcs.ac.ir/article_3282.html [In Persian]

Mozaffari, A., & Sheikh-ul-Islami Mokri, S. (1402). Typology of the protagonist's personality in the principal of Al-Ahmad School based on Pearson's theory and Enneagram. *International Scientific Journal of Persian Language Studies*, *6*(13), 95-118. https://doi.org/10.22034/jmzf.2023.390012.1144 [In Persian]

Palmer, H., & Alvandi, E. (2013). *The enneagram in love & work: understanding your intimate & business relationships*. Rasa. [In Persian]

Payandeh, H. (2015*). Unfolding the Novel*. Morvarid. [In Persian]

Payandeh, H. (2016). *Short Stories in Iran: Modern Stories*. Niloufar. [In Persian]

Rahimi, F., Ghorbanpour Arani, H., & Fouladi, A. (2023). Approaches to literary criticism in Sokhan magazine. *Literary Arts*, *15*(1), 1-18. https://doi.org/10.22108/liar.2023.134198.2160 [In Persian]

Sam Khaniani, A. A., Shahabian, M., & Mohammadi, E. (1403). Analysis of the type and metamorphosis of the hero and characters of the novel Hasti based on the Enneagram theory. *New Literary Research*, *3*(1), 193-220. https://www.jpll.ir/article_194296.html [In Persian]

Seyed Hosseini, R. (2008). *Literary Schools*. Negah. [In Persian]